

طرح ایجاد مؤسسه جغرافیائی جمهوری اسلامی ایران

تهیه کننده: محمدرضا حافظ نیا دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه

در ابتدا از هر خواننده و شنونده ای که متاثر از فضای انگیز حرکتی شده و به این موضوع علاقه مند
و متذکر باشد تا این جغرافیا باشد معنی است این مسئله که در حقیقت جغرافیا در ایران در این سالها
است که موسسات آن هم در سطح ملی برای جغرافیا تعیین گردید و اطلاع از این دانش جغرافیا استحقاق
چنین توجهی را دارد و اصولاً جغرافیا چه آثار سازنده و کاربردی و معلوماتی برای مسائل کشور و
جامعه داشته است و به طور کلی با توجه به ظهور مسائل و رشته های تخصصی و علمی در علوم مختلف
که نتایج سریع و مقبول و قابل امسی را ارائه داده و جغرافیا در این مبدای و ابیات بعضاً با تاریخ و
همراه می باشد قادر به جلوه گری و نمایش نمود خوبی برای جغرافیایان گردیده است و این بیان ایجاد
مؤسسه جغرافیائی در کشور امری مضحک به نظر نمی رسد و با جغرافیا دانان از چنان باهشی برخوردار
است که می تواند در این نگارگری عمومی علوم و تکنولوژی و معارف شرقی و غربت فلسفی و شیفته ساز خود
را بازیافته و به نوبت خود بعنوان یک دانش محوری و کلیدی بر داند و این آسانها جغرافیائی می تواند
برای بشریت مسجور و در عین حال سرگردان جهان معاصر بخوبی زمین مطالعه و انسانی و اخلاقی را
در سطح سیاره زمین ارائه نماید؟ و آیا جغرافیا می تواند در مسیر گاهن ناشایمانیهای ساخته و پرداخته
دست انسان بر دیگر سیاره زمین و حیات اجتماعی انسانها و نیز ایجاد تعادلهای رستی و اقتصادی-
اجتماعی- فرهنگی- نظامی و سیاسی در کل جهان حرفی برای گفتن داشته باشد؟ و آیا جغرافیا همان طور که در حلق
جهان دو قطبی سلطه و بر سلطه و با قروضی از یک حرکت تدوین می پذیرد و گفته است می تواند بر سلطه
و نتایج بر سلطه و ارائه نماید؟ در یک کلام آیا جغرافیا چیزی دارد که دیگران نداشته باشند و
حضور این سوالات و دهمها سوال دیگر در ذهن خواننده و شنونده غیر منتظره نیست و نباید بر
او خورده گرفت زیرا که امر بر او مشتبه شده است و او در جامعی می رسد که آنچه از جغرافیا شنیده و
دیده چیزی جز مجموعه ای از اطلاعات پیش پا افتاده و بعضاً چندین آورده است و به کتابهای درسی
مدرسه ای نگاه می کند جغرافیا را دانسی است می باید که انگار تعمیمده است که دنیای علم و تکنولوژی
دچار چه تحولی گردیده است و رسانه های گروهی و جستارها می نگرد می بیند که آنها نیز جغرافیا را
علم گاهی بر نام چند کوه - دشت - شهر و کشور و در و بر و مرفی می کنند و این نقش آفرینهای
اجتماعی علوم و فنون نگاه می کند می بیند از جغرافیا و جغرافیدان خبری نیست و انسانها به آنجا که
گاهی اوقات فرهنگ جغرافیائی در کشور به طور معلوماتی ارائه می کنند و در همان خیلی بیشتر آن
می گویند و می نویسند و از او حرف تازه ای نمی شنود
او حق دارد این گونه به جغرافیا بنگرد و بدستگاه مسئله از این علم بدتر شده است و آن است
در تفاوت اجتماعی جامعه و بخصوص از دید تخصصی و فنی و روشنی مغز و جغرافیایان دانشمند گرفت
شده و دانشی را بدست آورده و از آنها می نمود می گوید با انسانی که چیزی از افراد جامعه جغرافیا را
ترس این پیشقدمها حرکت اظهار وجهه جغرافیائی می کنند و رشته تخصصی مورد و انگار کرده و آنچه
مردم خودی ظاهر می کنند خود را اطلاعاتی ملی از تخصصی دیگر که خطا و روشی به جامعه دانش جغرافیائی
ندارد معرفی نماید (زمین شناسی - کارتوگرافی - سیرشناسی - زمین شناسی - جغذبت شناسی - و غیره)
این یک چهره از جغرافیا بود چهره تقدیری چهره گانه از چهره های که انگار برای جوان معضافته
و بدبخت و کشور های زیر سلطه گرا می و تجویز گردیده است تا این اکثریت بیچاره و محروم سیاره زمین نتواند به

چهره واقعی و حقیقت جغرافیایی برده و راه و چاره نجات خود را از این دانش کارساز طلب نماید.

اینک ضروری است که نظری هم به چهره واقعی جغرافیا افکنده شود. نگاهی به تاریخ جغرافیا و کار جغرافیائی در جهان بیانگر این معنی است که جغرافیا دانسی بوده است که جستجوگران قدرت به دنبال بوده اند و آن را عامل انسانی تدارک قدرت و تسلط جهانی می دانستند. وجود هر دو ت در کنار اسکندر مقدونی و استرابو در کنار امپراطور روم و مکتشفین جغرافیا در کنار دولتهای استعماری انگلیس و فرانسه و هلند و روس و آلمان و نیز بهره جویی ناپلئون و هیتلر از جغرافیا برای تسلط بر جهان و بالاخره ایجاد موسسات مطالعاتی استراتژیک در آمریکا و پانامون و انگلیس و روسیه و ... برای حفظ سلطه جهانی استکبار و بازی با سرنوشت محرومین عالم، جمگی شواهدی هستند که قدرتمندان عالم در طول تاریخ جغرافیا را به حدت گرفته و دیگران امکان دستیابی به چهره واقعی جغرافیا را نسافته اند. این امر معما نیست بلکه امری بدیهی است چرا که جهانیستی جغرافیائی به زامدار بینی عمیق و نگرشی وسیع در تجزیه و تحلیل مسائل و نیز شناخت ارزش و اهمیت موقعیتها، فضاها، مکانها، قابلیتها، پتانسیلها و به طور کلی التراز ملل دیگر می دهد و فلسفه شکل گیری انجمنها و موسسات جغرافیائی اواسط قرن هیجده از سوی دولت استعمارگر نیز همین مسئله بوده است. تأسیس انجمن جغرافیائی سلطنتی انگلیس در سال ۱۸۳۰ و نیز انجمن جغرافیائی آمریکا در ۱۴۰۴ و مؤسسه جغرافیائی فرانسه در ۱۸۲۱ و مؤسسه ژئولیتیک آلمان و انستیتو مطالعات جغرافیائی سوروی و نیز انجمنها و موسسات جغرافیائی در سراسر اروپا و آمریکا، عمدتاً با هدف شناخت کشورهای زیر سلطه و مستعمره و چگونگی تداوم حاکمیت استعماری و انتخاب روش اعمال حاکمیت و نیز شناخت رقبات استعمارگر به منظور جلوگیری از گسترش حوزه نفوذ و قدرت آنان، و به طور کلی تأمین مقاصد سیاسی اقتصادی و به ویژه فرهنگی و مذهبی شکل گرفته اند. از این بحث نگاه به بهره جویی از جغرافیا توسط قدرتمندان، سلطه طلبان، استعمار، امپریالیزم و استکبار جهانی می گذریم و نظری هم به ماهیت این دانش می افکنیم، چرا که اطلاع از چیستی و فلسفه علم جغرافیا بار را به قابلیتها و استعدادها و عرصه های تخصصی و تراوشات آن رهنمون می سازد.

موضوع یک شاخه علمی محض در علوم طبیعی می باشد ولی کشف قوانین و ارتباطات متقابل و تحلیل سیستمی پدیده های ترکیبی بر عهده جغرافیا است و جغرافیست که قوانین کلی حاکم بر ساخت سیستمی سیاره زمین را هم در کلیت و هم در بخشهایی از آن کشف می نماید.

دو قطب یاد شده که عناصر آنها موضوع علوم محض را تشکیل می دهد و هر کدام یک سیستم کلی را می سازند با همدیگر روابط متقابل داشته و الگوهای فراوان و مختلفی از ترکیب عناصر انسانی و محیطی را به وجود می آورند که علم جغرافیا به تبیین و تفسیر آنها می پردازد. از ترکیب عناصر انسانی و محیطی، فضای سطح سیاره زمین به دست انسان آمایش یافته و ساخته می شود (شهرها، روستاها، راهها، کشاورزی، صنعت، خدمات، جنگ و دفاع، سیستمهای سیاسی و امنیتی، توزیع جمعیت)، و جغرافیا قوانین فضا سازی را کشف کرده و مدلها و الگوهای فضا سازی و آمایشی را ارائه می دهد. فضا سازی کار انسان است تا چگونه فضائی بسازد. فضائی آشفته، آلوده، نامتعادل و بر علیه نظام خلقت، فضائی رنج آور، فضائی دو قطبی که یک قطب آن غنی و ثروت باشد و قطب دیگر آن فقر و بیچارگی ...

یا اینکه فضائی متعادل و در قالب نظام خلقت، فضائی مطبوع،

ماهیت جغرافیا را دو قطب و روابط متقابل بین آن دو تشکیل می دهد و این دو قطب عبارتند از: انسان و محیط

در جغرافیا به قطب انسان به صورت مشخصه های کلی و فعالیتهای گروههای انسانی نگریسته می شود و هر محور فعالیت گروههای انسانی یک عنصر انسانی به حساب می آید (فعالیتهای اقتصادی، تعلیم و تربیت، خدمات، سیاست، دفاع، ...). این عناصر هر کدام موضوع یک شاخه علمی محض در علوم انسانی هستند ولی با همدیگر دارای ارتباط متقابل بوده و کلاً یک سیستم را می سازند و از ترکیب آنها پدیده های انسانی بروز می کند که کشف و درک ماهیت و قوانین حاکم بر بروز پدیده های ناشی از ترکیب دو یا چند عنصر انسانی و اساساً تحلیل سیستمی عناصر انسانی یک واحد جغرافیائی در سطح سیاره زمین و یا در کل آن را جغرافیادر عهده خود دارد.

قطب محیط نیز دارای عناصر مختلفی است (اقلیم، خاک، حیات، آب، توپوگرافی، فضای اجتماعی و زیستی) که هر کدام

فضای قابل زیست برای انسانها که خلیفه... هستند و امانت دار
انسانهای الهی و مأمور به بهره برداری و استفاده درست از موهبتهای
الهی در سیاره زمین، و عدم تعارض با نظام خلقت.

بروز دانش جغرافیا منجر به آمایش و فضاسازی و محیط زیست
مناسب قرن دوم می گردد. فضایی که خداوند انسان را مأمور ساختن
کن-می نماید، و با کمال تأسف باید گفت فضای ساخته شده رنج آور
آفته کنونی در سطح سیاره زمین عمدتاً محصول دو چیز است
۱- تحایلات قدرتهای بزرگ و سرمایه دار جهانی ۲- عدم کاربرد
جغرافیا در آمایش و فضاسازیهای سطح سیاره زمین.

بنابراین جغرافیا می تواند مدل های آمایش و فضاسازی را برای
واحد های جغرافیایی مختلف سطح سیاره زمین و با رعایت نظام
خلقتی حاکم بر آنها ارائه دهد و فضاسازی و آمایش کل سیاره زمین
و هیئت جغرافیدانان است که متأسفانه به دست فیر جغرافیدانان
انجام پذیرفته و فضای نامطلوبی را در سطح سیاره زمین خلق
نموده اند.

پس جغرافیا علم تحلیل سیستمی روابط متقابل انسانها با
گهواره و محیط زیست آنهاست و جغرافیدان بر پایه این تحلیل
سیستمی، سیای آینده چگونه زیستن و چگونه ساختن سیاره زمین
و واحدهای متجانس آن را ترسیم می نماید. بنابراین می توان گفت
که جغرافیا دانش روش زیستن انسان در ارتباط با سیاره زمین است
و به قول یکی از اساتید (دکتر شکوفی) برجسته جغرافیای ایران:
"جغرافیدان معمار فضای زندگی انسانهاست."

اینجاست که جغرافیا به طور کامل در هیچیک از خانواده
علوم طبیعی یا انسانی قرار نمی گیرد و خودش هویت مستقل و به
عبارتی ترکیبی دارد و لذا یکی از اشتباهات رایج نظام علمی کشور
با همین امر است که بعضی جغرافیا را در دانشکده های ادبیات و
علوم انسانی و بعضی در دانشکده های علوم پایه جای می دهند و
در واقع هر دو اشتباه می کنند و جغرافیا خود مستقلاً دانشکده و
حتی دانشگاه ویژه ای تحت عنوان "دانشکده جغرافیا" یا "دانشگاه
جغرافیا" را می طلبد.

در ایران دانش جغرافیا چه در مدارس و چه در دانشگاهها
فائد انسجام و جهت گیری مشخص بوده و برونداد دانشگاههای کشور
نیز معمولی متناسب با نیازهای کاربردی جغرافیا که قبلاً تشریح
گردید نبوده و باور جامعه در ارتباط با آن نیز تحریف شده می باشد.
علل این امر نیز متعدد است که خود جای بحث جداگانه ای دارد،
لکن یکی از علل آن، قائل نبودن هویت مستقل برای جغرافیا در
نظام دانشگاهی کشور می باشد.

در اینجا بنا نیست که جغرافیا به عنوان حلال تمامی مشکلات
کشور معرفی شود بلکه می توان ادعا کرد که ماهیت جغرافیا به گونه ای
است که قادر است برای برخورد با بخش عمده ای از مسائل سیاسی
و نظامی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و گامی کشور نسخه
شفا بخش بدهد و سیای آتی توسعه یافته و خطوط کلی توسعه و راه

چاره های تمایز سیاست توسعه و ترقی کشور و اساس و بنیاد تدوین
استراتژیهای مختلف را به زمامداران مربوطه در کشور ارائه نماید و
آنها را در سیاستگذاریها و تصمیم گیریهای منطقی ریز و درشت در
مرصدهای مختلف منطقی، منطقی، ملی و بین المللی و جهت
بازی دهد و به علاوه شرح پایه فضاسازی و آمایش فضای جغرافیایی
کشور را تهیه و زیربنای برنامه ریزیهای توسعه را ترسیم و مسیر حرکت
برنامه ریزان و مجریان را مشخص نماید.

باوروری جغرافیا بر پایه فلسفه و ماهیت آن در کشور ایران که
به کار نیازهای کشور و زمامداران جامعه نباید نیاز به سازماندهی و
انسجام آن دارد و این امر در دو قلمرو باید انجام پذیرد. قلمرو
اول در دانشگاههای کشور قرار دارد که باید با تشکیل دانشگاه و با
دانشکده های جغرافیا و انسجام برنامه ها و هدفمند کردن آنها صورت
پذیرد که البته باید برنامه آموزشی جغرافیا در مدارس و دبیرستانها
نیز اساساً دگرگون شود. آموزش جغرافیا در این قلمرو عمدتاً جنبه
آکادمیک داشته و تحقیقات علمی آن عمدتاً از نوع بنیادی خواهد
بود. قلمرو دوم دانش جغرافیا در قالب ایجاد مؤسسه جغرافیایی
در سطح ملی تحقیق پذیر است که آموزش و تحقیقات در آن جنبه
کاربردی و عملی خواهد داشت.

از آنجایی که جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک قدرت
سیاسی جدید در مرصه جهانی ظهور پیدا نموده ناگزیر است از
دانشها و علوم و تخصصهایی که حصول به هدفهایش را عملی
می سازند استفاده نماید.

دانش جغرافیا با اوصافی که گذشته می تواند نقش کلیدی و
بنیادی را در تحقق هدفهای جمهوری اسلامی به عهده داشته باشد
و باید زمامداران جامعه خود را به این تخصص مسلح نمایند.

وضع موجود جغرافیا در کشور نیز پاسخگوی چنین رسالتی
نیست و لذا نوسازی جغرافیا در ایران از اهمیت خاصی برخوردار
است از طرفی نوسازی دانشگاهی جغرافیا نیز به تنهایی کفایت از
نیاز زمامداران را نخواهد کرد بنابراین برای تهیه داده های کاربردی
جغرافیا در مرصه های جهانی و ملی و منطقه ای و محلی و انجام
پروژه های تحقیقاتی مربوط به تحلیل مسائل فضایی و ترسیم سیای
آتی توسعه یافته کشور و تعیین راه چاره ها و استراتژیهای توسعه و
نیز مطالعات استراتژیکی و ژئوپلیتیکی نیاز حیاتی به ایجاد مؤسسه
جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران می باشد که باید زیر نظر مستقیم
پالاترین مقام اجرایی کشور (رئیس جمهور) تأسیس و گسترش
یابد.

مشخصات مؤسسه جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران

۱- جایگاه سازمانی در نظام اجرایی کشور:

مؤسسه جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران نهادی وابسته به

دولت بوده و زیر نظر بالاترین مقام اجرایی کشور (رئیس جمهور) اداره خواهد گردید. رئیس آن از بین اساتید متعهد و صاحب نظر جغرافیای کشور و با حکم بالاترین مقام اجرایی منصوب خواهد گردید.

۲- بودجه و منابع مالی:

منابع مالی مؤسسه از محل اعتبارات بودجه سالانه کل کشور و در ردیف خاصی که به همین منظور پیش بینی می گردد و نیز از درآمدها و مواهب حاصل از فعالیتهای تحقیقاتی و آموزشی آن تأمین خواهد گردید.

۳- اساتید و ارکان مؤسسه:

۱- مؤسسه اداری اساتید خواهد بود که به پیشنهاد بالاترین مقام اجرایی کشور به تصویب مجلس شورای اسلامی و با شورای عالی انقلاب فرهنگی خواهد رسید.

۲-۳- ارکان مؤسسه عبارتند از:

۱- رئیس

۲- شورای عالی

۳- شورای معاونین

۱-۲-۳- رئیس از بین اساتید متعهد و صاحب نظر جغرافیای کشور انتخاب و به عنوان مشاور یا معاون بالاترین مقام اجرایی کشور منصوب می گردد.

۲-۲-۳- شورای معاونین مرکب از معاونین مؤسسه بوده که به منظور انتخاب شیوه های اجرایی مناسب برای اداره امور مؤسسه و نیز ارائه پیشنهادات لازم برای تصویب در شورای عالی تشکیل می گردد.

۳-۲-۳- شورای عالی مؤسسه به منظور تعیین سیاستها و خط مشی کلی مؤسسه و تصویب برنامه های سالانه و نظارت های لازم بر فعالیتهای مؤسسه تشکیل می گردد و اعضاء آن به تعداد ۱۴ نفر و به شرح ذیل می باشد:

۱- وزیر فرهنگ و آموزش عالی

۲- وزیر امور خارجه

۳- وزیر کشور

۴- وزیر امور اقتصادی و دارایی

۵- وزیر دفاع

۶- رئیس برنامه و بودجه

۷- یکی از معاونین یا مشاورین بالاترین مقام اجرایی کشور

۸- رئیس مؤسسه

۹- ۲ نفر از معاونین مؤسسه به انتخاب رئیس آن

۱۰- رئیس یا دبیرانجمن جغرافیای کشور به پیشنهاد رئیس

مؤسسه

۱-۳ نفر از اساتید و صاحب نظران جغرافیای کشور به پیشنهاد رئیس مؤسسه.

تصمیم: احکام اعضاء شورای عالی مؤسسه با امضای بالاترین مقام اجرایی کشور صادر خواهد گردید.

۲-۲-۳- چارت تشکیلاتی مؤسسه شامل بخشهای اصلی و واحدهای تخصصی و پژوهشی و آموزشی تابعه خواهد بود.

۴- نوع فعالیت:

فعالیتهای این مؤسسه در دو زمینه آموزشی و پژوهشی خواهد بود و دوره های آموزشی آن برای سطوح کارشناسی ارشد و دکتری و عمدتاً در تحقیقات کاربردی تشکیل خواهد گردید و دانشجویان آن طی ضوابط خاصی که به تصویب مؤسسه می رسد پذیرفته خواهند شد.

۵- بخشهای اصلی مؤسسه:

مؤسسه جغرافیای جمهوری اسلامی دارای پنج بخش اصلی و یک بخش پشتیبانی خواهد بود و رؤسای هر بخش به عنوان معاون رئیس مؤسسه انجام وظیفه خواهند نمود. توضیح اینکه رؤسای پنج بخش اصلی باید از بین جغرافیدانان و ترجیحاً گرایش مربوطه برگزیده شوند.

هرکدام از بخشها دارای واحدهای تابعه ای بوده که به تناسب گرایش تخصصی در جغرافیا در هر یک از بخشهای چهارگانه ایجاد خواهند شد.

- بخشهای عمده مؤسسه عبارتند از:

۱- بخش جغرافیای طبیعی: به منظور انجام پژوهشهای کاربردی لازم در زمینه اصول و مبانی و قوانین عمومی جغرافیای طبیعی و گسترش تحقیقات بنیادی.

۲- بخش جغرافیای انسانی: به منظور انجام پژوهشهای کاربردی لازم در زمینه اصول و مبانی و قوانین عمومی جغرافیای انسانی و گسترش تحقیقات بنیادی.

۳- بخش ناحیهای (جهان شناسی و کشورشناسی): به منظور شناخت ساخت و بافت طبیعی- سیاسی- نظامی- تاریخی- اقتصادی- اجتماعی- فرهنگی بخشهایی از سیاره زمین

ناحیهای

۴- بخش تکنیکهای جغرافیایی: به منظور تأمین خدمات تکنیکی و ابزاری برای انجام تحقیقات جغرافیایی سایر بخشها و تکنیکها

۵- بخش آموزش: به منظور اجرای دوره‌های آموزشی کارشناسی ارشد و دکتری تحقیقات کاربردی که سوی سایر بخشها برنامه‌ریزی و پیشنهاد می‌گردد

۶- بخش مالی و اداری: به منظور تأمین منابع مالی و خدمات اداری و تدارکاتی و پشتیبانی کل موسسه جغرافیایی

تخصصی

تیمبره: هر کدام از بخشهای مزبور دارای واحدهای تابعه‌ای خواهد بود که چگونگی آن در قسمت بعد بیان می‌گردد.

۶- واحدهای تابعه بخشهای اصلی موسسه:

واحدهای تابعه هر بخش عمدتاً "منطقه بر گرایش تخصصی مربوطه در جغرافیا خواهد بود.

الف: بخش جغرافیای طبیعی:

مطالعه ساخت سیستمی طبیعت و قوانین عمومی سیاره زمین و نیز کشور ایران.

۱- واحد ژئومورفولوژی:

موضوع این گرایش تخصصی مطالعه تحولات اشکال ناموزاری سطح پوسته جامد زمین و کشف قوانین حاکم بر آنهاست.

زمینه‌های کاربردی آن مطالعه تحولات پوسته جامد در فضای جغرافیایی ایران و عنداللزوم نقاط دیگر جهان به منظور تعیین منطقی قرارگاه پروژه‌های عمرانی و صنعتی و توسعه شهری روستایی و غیره می‌باشد.

بهره‌وران از تحقیقات، وزارتخانه‌های برنامه و بودجه - کشور - راه و ترابری - مسکن - شهرسازی - نیرو - سپاه - دفاع - جهاد سازندگی - کشاورزی - صنایع و غیره.

۲- واحد اقلیم شناسی:

موضوع این گرایش تخصصی مطالعه ساخت آب و هوایی حاکم بر سیاره زمین و نواحی جغرافیایی آن و کشف قوانین حاکم بر پدیده‌های جوی و اقلیمی است.

زمینه‌های کاربردی: آن مطالعه و بافت و ساخت آب و هوایی ایران و عنداللزوم سایر نقاط جهان به منظور ارائه داده‌های اقلیمی برای تنظیم فعالیتهای جاری و آتی عمرانی و خدماتی و اقتصادی و نظامی.

بهره‌وران - سازمان برنامه و بودجه - راه و ترابری و سازمان هواپیمایی کشور - مسکن و شهرسازی - نیرو - سپاه - دفاع - جهاد سازندگی - کشاورزی - صنایع - آموزش و پرورش و آموزش عالی - کشور - سازمان ایرانگردی و جهانگردی - وزارت بهداشت و درمان پزشکی.

۳- واحد منابع آب:

موضوع این گرایش مطالعه منابع آب زیرزمینی وسطی و قوانین حاکم بر تحولات منابع آب و چگونگی آن در طبیعت است و زمینه‌های کاربردی: چگونگی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آب ایران و تخصصی و تأمین آب مورد نیاز کشاورزی و آلودگی و صنعت و غیره است.

بهره‌وران: تمامی وزارتخانه‌ها و سازمانهای کشور به ویژه آبنمایی که در بند ۱ و ۲ به آنها اشاره گردید.

۴- واحد منابع طبیعی:

موضوع این گرایش مطالعه و بررسی منابع طبیعی اعم از زیستی - معدنی - فلزی و غیر فلزی - سوختی و انرژی‌زا - و خاک و فیزیه در خشکی و دریا و چگونگی بهره‌برداری بهینه از آنها می‌باشد.

زمینه‌های کاربردی: شناخت منابع طبیعی ایران و جهان در خشکی و دریا و روشهای مختلف بهره‌برداری و باروری آنها به عنوان اساس توسعه و قدرت ملی و نیز توسعه منطقه‌ای.

بهره‌وران: بالاترین مقامات اجرایی و سیاست‌گذاری کشور چون نظام رهبری - رئیس جمهور - مجلس - و هیئت دولت - سازمان برنامه و بودجه و سایر وزارتخانه‌های ذیربط.

۵- واحد مناطق خشک و کویری:

موضوع: مطالعه ساختار فیزیکی - حیاتی و زیستی - انسانی - اقتصادی ... مناطق خشک و کویری.

زمینه‌های کاربردی: شناخت ماهیت و ساختار مناطق کویری و خشک ایران و جهان و کشف راههای احیاء و سکونت‌گزینی انسان در آنها.

بهره‌وران: دولتمردان - سیاست‌گذاران کشور در دولت و مجلس و کلیه وزارتخانه‌های کشور.

۶- واحد بیولوژی گرافیک:

موضوع این گرایش مطالعه عناصر زنده پوسته جامد زمین اعم از گیاه و حیوان با توجه به جنبه‌های اکولوژیکی و بوم‌شناختی آن است.

زمینه‌های کاربردی آن: شناخت سیمای حیاتی گیاهی و حیوانی ایران و جهان و به عبارتی اکوسیستمها، به منظور حفاظت و حراست از محیط زیست و نیز مطالعه راهها و روشهای بهره‌برداری و توسعه این منابع (جنگل - مرتع - وحش و غیره ...) در قالب توسعه ملی با حفظ ساخت اکولوژیکی آنها می‌باشد.

بهره‌وران: کلیه وزارتخانه‌های یاد شده در فوق.

ب: جغرافیای انسانی:

بهره‌وران: دولت- مجلس- سازمان برنامه و بودجه- وزارت کشور- وزارت مسکن و شهرسازی- و کلیه وزارتخانه‌های دیگر.

۴- واحد جغرافیای روستایی:

موضوع: مطالعه سکونتگاه‌های روستایی به عنوان یک پدیده فضایی و کشف قوانین مربوط به تحولات ساختار اقتصادی- اجتماعی- فرهنگی و کالبدی روستاها.

گاربرد: شناخت و طبقه‌بندی روستاهای ایران و کشف قوانین و سیر تحولات روستایی و تدوین خطوط کلی توسعه روستایی و تنظیم رابطه شهر و ده.

بهره‌وران: دولت- مجلس- سازمان برنامه و بودجه- وزارت جهاد سازندگی و کلیه وزارتخانه‌های دیگر.

۵- واحد جغرافیای ایلات و عشایر:

موضوع: مطالعه ساختار اکولوژیکی حیات عشایری به عنوان یک پدیده فضایی و جلوه‌های مشخص از ارتباط متقابل انسان و طبیعت. گاربرد: شناخت ساختار اکولوژیکی- اقتصادی- سیاسی- نظامی- اجتماعی و فرهنگی عشایر ایران و تدوین خطوط کلی توسعه زندگی عشایری به عنوان یکی از بنیادهای خودکفا و متناسب با بافت طبیعی ایران.

بهره‌وران: مجلس- دولت- سازمان برنامه و بودجه- شورای عالی سازمان عشایری- وزارت جهاد- و کلیه وزارتخانه‌های دیگر.

۶- واحد جغرافیای جمعیت:

موضوع: مطالعه جاگیری و پخش و تحرک جمعیت و مشخصات دموگرافیک در ارتباط با عوامل طبیعی و انسانی و کشف قوانین حاکم بر آن.

گاربرد: شناخت جغرافیای جمعیت ایران و نقاط دیگر و کشف قوانین مربوطه به منظور ارائه الگوهای نظری و عملی مناسب برای فضایی جمعیت در نقاط مختلف کشور.

بهره‌وران: مجلس- دولت- سازمان برنامه و بودجه و مرکز آمار ایران و کلیه وزارتخانه‌های کشور.

۷- واحد جغرافیای سیاسی:

مطالعه مشخصات واحدهای متشکل سیاسی مستقل و درون کشوری و منطقه‌ای و جهانی و روابط بین‌المللی و سازمانها و نهادهای بین‌المللی از حیث فلسفه وجودی، گسترش و قلمرو فعالیتها و نقش آفرینی آنها در سطح سیاره زمین.

گاربرد: مطالعه ایران و کشورهای دیگر به عنوان واحدهای متشکل سیاسی و تقسیمات سیاسی درون کشوری و شناخت بافت

مطالعه ساختار سیستمی چشم‌انداز انسانی سیاره زمین و ایران و کشف قوانین عمومی نیروهای شکل‌دهنده آن و روابط متقابل انسان و محیط طبیعی و مصنوعی است و نیز قوانین مربوطه به تحولات فضایی و آمایش سطح سیاره زمین.

۱- واحد تحلیل فضایی و آمایش سرزمین:

موضوع: مطالعه قوانین حاکم بر تحولات فضایی سطح سیاره زمین که نتیجه ترکیب دو قطب انسان و محیط طبیعی و مصنوعی است و نیز آینده‌نگری در ترسیم چشم‌انداز فضایی کره زمین و نواحی جغرافیایی مختلف آن.

گاربرد: تحلیل فضایی ایران و سایر نقاط جهان و کشف قوانین مربوطه و ترسیم سیمای مطلوب توسعه فضایی ایران و تعیین مکان منطقی کلیه فعالیتها و عناصر فضایی (شهر- روستا- جاده- صنعت- واحد خدمات- واحد نظامی و دفاعی- تقسیمات سیاسی و غیره) در برنامه‌ریزی ملی.

بهره‌وران: مقام رهبری- رئیس جمهور- مجلس- دولت- سازمان برنامه و بودجه- وزارت کشور- صنایع و سایر وزارتخانه‌های کشور.

۲- واحد مطالعات ناحیه‌ای و برنامه‌ریزی منطقه‌ای:

موضوع: مطالعه نواحی و مناطق متجانس جغرافیایی و تحلیل سیستمی پدیده‌های درون نواحی.

گاربرد: شناخت نواحی جغرافیایی متجانس در کشور ایران و تعیین مشخصات هر یک و تدوین زیربنای برنامه‌ریزیهای منطقه‌ای در ایران.

بهره‌وران: دولت و مجلس در تقسیمات سیاسی درون کشوری و نیز در استراتژیهای توسعه منطقه‌ای ایران و همچنین کلیه وزارتخانه‌ها و حکام ولایات و استانداریها و فرمانداریهای مربوطه.

۳- واحد جغرافیای شهری:

موضوع: مطالعه سکونتگاه شهری به عنوان یک پدیده فضایی و کشف قوانین مربوطه به تحولات ساختار اقتصادی- اجتماعی- فرهنگی- سیاسی- کالبدی شهرها و شکل‌گیری و گسترش آنها و غیره....

گاربرد: شناخت و طبقه‌بندی شهرهای ایران و کشف قوانین و سیر تحولات و عوامل جاذبه و دافعه شهری و تدوین استراتژیها و خطوط کلی توسعه شهری کشور.

سیاسی حاکم بر جهان و موافقت بین المللی به منظور تنظیم سیاست خارجی کشور و ایجاد فعالیت‌های سیاسی در مرزهای جهانی.

بهره‌وران: مقام رهبری - رئیس جمهوری - دولت - مجلس - وزارت امور خارجه و وزارت کشور - سازمان برنامه و بودجه.

۸- واحد جغرافیای نظامی:

موضوع: بررسی و کشف قوانین حاکم بر روابط بین عوامل جغرافیای طبیعی و انسانی و فعالیت‌های نظامی و دفاعی و سنجش موقعیت‌های سواحل جبهه.

گاربرد: برنامه ریزی و طراحی و هدایت عملیات خرد و بزرگ نظامی و دفاعی و تدوین دکترین نظامی و تعیین سازمان دفاعی کشور

بهره‌وران: مقام رهبری - رئیس جمهور - ارتش و سپاه - مجلس و دولت - وزارت کشور و نیروهای انتظامی - سازمان برنامه و بودجه.

۹- واحد ژئوپلیتیک یا سیاست جغرافیایی:

مطالعه نتایج سیاسی حاصل از یک عامل جغرافیای طبیعی یا انسانی و به عبارتی سنجش بار سیاسی عوامل جغرافیایی.

گاربرد: شناسایی نتایج سیاسی عوامل جغرافیای طبیعی و انسانی ایران و سایر نقاط جهان و سنجش قدرت ملی و تنظیم استراتژی ملی.

بهره‌وران: مقام رهبری - رئیس جمهور - مجلس - دولت - ارتش - سپاه - وزارت امور خارجه - وزارت کشور - سازمان برنامه و بودجه و سایر وزارتخانه‌های ذیربط.

۱۰- واحد ژئواستراتژی:

موضوع: مطالعه روابط بین عوامل جغرافیایی و یک استراتژی و اصولاً کاربرد عوامل جغرافیایی (زمین و فضا و موقعیت) در تحقق استراتژی‌های جنگی و نظامی به ویژه در ملیت‌های جهانی و قارهای.

گاربرد: شناخت موقعیت و عوامل جغرافیایی ایران و سایر نقاط جهان در آینه استراتژی‌های جنگی و نظامی جهان به منظور تنظیم فعالیت‌های سیاسی - نظامی و دفاعی در جهت خنثی سازی آثار استراتژی‌های دیگران و نیز گزینش استراتژی‌های مناسب.

بهره‌وران: مقام رهبری - رئیس جمهور - دولت - مجلس - وزارتخانه‌های امور خارجه - کشور - ارتش - سپاه - سازمان برنامه و بودجه.

۱۱- واحد جغرافیای اقتصادی:

موضوع: بررسی و کشف قوانین حاکم و روابط متقابل بین

عوامل طبیعی و انسانی با فعالیت‌های اقتصادی انسان و به عبارتی رابطه بین عوامل جغرافیایی و توسعه و رشد اقتصادی.

گاربرد: شناخت بنیادهای جغرافیایی اقتصادی و منطقه‌ای و عوامل مؤثر در تحقق مسائل اقتصادی کشور و ارائه انگیزه‌های فعالیت‌های توسعه اقتصادی و تعیین استراتژی توسعه اقتصادی ملی و منطقه‌ای.

بهره‌وران: مقام رهبری - رئیس جمهور - مجلس - دولت - سازمان برنامه و بودجه و کلیه وزارتخانه‌ها و سازمان‌هایی که با مسائل اقتصادی جامعه سر و کار دارند.

۱۲- واحد جغرافیای پزشکی:

موضوع: مطالعه روابط بین عوامل محیطی و جغرافیایی (طبیعی و مصنوعی) با بروز و ظهور امراض و بیماری‌های انسانی و نیز بررسی چگونگی انتشار و انقراض امراض مسری در سطح سیاره زمین.

گاربرد: شناخت عوامل جغرافیایی تولید و گسترش بیماری‌ها و مرض در ایران و بررسی طرق مقابله با آنها برای برنامه ریزی‌های بهداشتی و درمانی کشور.

بهره‌وران: مجلس - دولت - وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی - سازمان برنامه و بودجه و غیره.

در حاشیه این بخش ذکر این نکته را ضروری می‌داند که رشته‌های تخصصی دیگری نیز در جغرافیا وجود دارند که می‌توان بنا به ضرورت، نسبت به تأسیس واحد ویژه برای آنان اقدام نمود مانند جغرافیای سیاسی، دریاها - جغرافیای سواحل - جغرافیای منابع دریایی - جغرافیای خاکها - جغرافیای جتما می - جغرافیای گرسنگی و غیره.

ج: جغرافیای ناحیه‌ای (جهانشناسی و کشورشناسی)

در این بخش از جغرافیا سطح سیاره زمین به مناطق مختلف و مشخص تقسیم شده و جغرافیای طبیعی و انسانی آن به صورت یک مجموعه واحد و سیستمی مورد مطالعه قرار می‌گیرد، که می‌تواند اساس برنامه ریزی‌های مربوط به تنظیم روابط خارجی و نیز توسعه ملی و فراملی را تشکیل دهد.

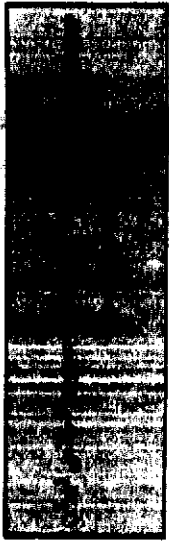
واحد‌های این بخش به شرح ذیل می‌باشد:

- ۱- واحد مطالعات آسیا
- ۲- واحد مطالعات خاورمیانه و جهان اسلام
- ۳- واحد مطالعات آفریقا
- ۴- واحد مطالعات آمریکا
- ۵- واحد مطالعات اروپا
- ۶- واحد مطالعات اقیانوسیه و استرالیا

توضیح: بنا به اهمیت مسافت یک ناحیه یا منطقه می‌توان واحدهای جزئی‌تر و عمدتاً "منطبق بر کشورها را نیز مشخص کرد.

کتابخانه و اسناد (رئیس جمهور)

موسسه جغرافیایی عمومی ایران

بخش اداری و مالی	بخش آموزش	بخش تکنیکها و روشها	بخش جغرافیای ناحیه‌ای و جهان‌شناسی	بخش جغرافیای انسانی	بخش جغرافیای طبیعی
۱ واحد ذی‌مسئولی و امور مالی	۱ واحد آموزش	۱ واحد طراحی و کارتن‌گرایی	۱ واحد مطالعات آسیا	۱ واحد تحلیل فضایی و آمایش سرزمینی	۱ واحد ژئومورفولوژی
۲ امور اداری و کارگزینی	۲ واحد ثبت سابق	۲ واحد نقشه‌های عکسهای هوایی	۲ واحد مطالعات آفریقا	۲ واحد مطالعات ناحیه‌ای و برنامه‌ریزی منطقه‌ای	۲ واحد اقلیم‌شناسی
۳ کاربرداری و خدمات	۳ پذیرش و امور دانشجویی	۳ واحد نقشه‌های عکسهای ماهواره‌ای	۳ واحد مطالعات آمریکا	۳ واحد جغرافیای روستایی	۳ واحد منابع آب
۴ چاپ و انتشارات	۴ آموزشهای کوتاه‌مدت تخصصی	۴ واحد نقشه‌های کامپیوتر	۴ واحد مطالعات اروپا	۴ واحد جغرافیای شهری	۴ واحد منابع طبیعی
		۵ واحد نقشه‌های آمار و ریاضی	۵ واحد مطالعات اقیانوسیه و استرالیا	۵ واحد جغرافیای ایلات و عشایر	۵ واحد مناطق خشک و کمربندی
		۶ واحد نقشه‌های چشم‌انداز طبیعی	۶ واحد مطالعات خاورمیانه و جهان اسلام	۶ واحد جغرافیای جمعیت	
		۷ واحد نقشه‌های کتابخانه		۷ واحد جغرافیای سیاسی	
		۸ واحد نقشه‌های مهندسی و معماری		۸ واحد جغرافیای نظامی	
				۹ واحد ژئوپلیتیک	
				۱۰ واحد ژئواستراتژی	
				۱۱ واحد جغرافیای پزشکی	
				۱۲ واحد جغرافیای اقتصادی	